

ЗАХИСТ ПРАВ ТА ОХОРОНЮВАНИХ ЗАКОМ ІНТЕРЕСІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ: МАТЕРІАЛЬНИЙ І ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ АСПЕКТИ

Григорчук Мирослав Васильович,

канд. юрид. наук,

доцент кафедри державно-правових дисциплін,

Університет економіки та права «КРОК»,

Україна, м. Київ

e-mail: miroslavg@ukr.net

ORCID 0000-0003-0523-030X

Проаналізовано правову природу категорії «захист прав і охоронюваних законом інтересів суб'єктів господарювання». Обґрунтовано матеріально-процесуальну природу даного правового інституту й надано авторське визначення цього поняття.

Ключові слова: суб'єкт господарювання; господарське право; господарський процес; захист прав та охоронюваних інтересів суб'єктів господарювання; охорона права; охоронюваний законом інтерес.

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки в Україні набуває подальшого поширення система державного сприяння розвитку малого і середнього бізнесу. Водночас залишаються невирішеними проблеми, пов'язані з реалізацією суб'єктами господарювання конституційних гарантій щодо захисту їх прав й охоронюваних законом інтересів. Основними причинами такого стану справ є різні підходи до розуміння основоположних категорій процесу забезпечення конституційного порядку провадження господарської діяльності в країні, а саме – недостатній рівень захисту прав і охоронюваних законом інтересів суб'єктів господарювання.

Актуальність теми дослідження зумовлюється високим запитом з боку суспільства до утвердження конституційних принципів в усіх сферах життя країни, насамперед щодо виконання уповноваженими державними й судовими органами завдань з недопущення порушень і відновлення прав і охоронюваних інтересів учасників економічних відносин.

Метою статті є дослідження правового підґрунтя категорій «захист

прав», «охорона прав» та «охоронюваний законом інтерес» суб'єктів господарювання з огляду на органічне поєднання матеріальної й процесуальної складових, вивчення їх ролі та значення під час реалізації ними права на зайняття підприємницькою діяльністю, яка не заборонена законом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню понять «захист прав», «охорона прав» приділяли увагу такі відомі науковці, як М. В. Амельченко, О. А. Беяневич, С. Б. Кузьміна, О. В. Лаврін, М. С. Малєїн, В. Т. Нор, З. В. Ромовська, О. Ф. Скакун та ін.

Аналізу правової природи категорії «інтерес» присвятили свої праці вітчизняні й зарубіжні науковці, серед яких Р. Е. Гукасян, М. А. Гурвич, А. І. Екімов, С. Ерліх, Р. Ієринг, С. В. Лучина, О. В. Малько, І. В. Прочанкіна, П. М. Рабінович, І. Г. Смірнова, В. В. Субочев, К. Е. Торган, Г. Ф. Шершеневич та ін.

Виклад основного матеріалу. Згідно з положеннями ст. 42 Конституції України кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом, а відповідно до її ст. 43 кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується [1].

Гарантуючи право на дозволену законом підприємницьку діяльність, а отже і право на безпечну, оплачувану працю, держава бере на себе обов'язок забезпечити дотримання конституційних положень і належного правопорядку в усіх сферах життя суспільства. Тому всі дії уповноважених державних органів на цих напрямках об'єднуються поняттям «захист», що застосовується в усіх галузях права.

Акцентуючи увагу на економічному сегменті державного управління, необхідно зосередитися на первинному суб'єкті економіко-правових відносин, яким виступає суб'єкт господарювання, й потребує належного правового захисту своїх прав і охоронюваних законом інтересів.

Розвиваючи відомі наукові погляди на проблеми правового захисту, необхідно зазначити, що цей інститут згідно з вкладеним у нього змістом є

багатофункціональною юридичною системою, яка охоплює як матеріальну, так і процесуальну сторону відновлення права, порушеного неправомірними діями. Пусковим механізмом для включення правових інструментів захисту є порушення, невизнання чи оспорювання прав учасників господарських відносин. Уся процедура їх застосування супроводжується процесуально дозованими порціями легітимізованого державою впливу на порушника прав, завершальним етапом якої виступає запровадження заходів примушування до дотримання встановленого законом порядку ведення господарської діяльності.

О. В. Бігняк, досліджуючи проблеми, пов'язані із захистом корпоративних прав, зазначає, що кожна галузь як матеріального, так і процесуального права містить інститут захисту, при цьому жодна з них не наводить визначення даної категорії. Наукові праці здебільшого сконцентровані на аналізі форм і способів захисту, при цьому не розділяючи їх і залишаючи поза увагою взаємозв'язок з іншими правовими категоріями, особливості захисту, що обумовлені розбіжностями предмета правового регулювання [2].

Узагальнена тема цієї статті об'єктивно обґрунтовує посилання до вивчення правової природи основоположної категорії, якою виступає захист прав і охоронюваних законом інтересів суб'єктів господарювання, а також, з огляду на полярність наукових точок зору щодо дефініції цього поняття, дає авторові право висловити своє бачення його сутності.

Право на захист є однією з найважливіших конституційно задекларованих гарантій для учасника господарських правовідносин, носія суб'єктивного цивільного права, який має охоронювану законом можливість звернутися до уповноваженого державою суб'єкта із заявою про застосування засобів правоохоронного і захисного характеру для відновлення порушеного права та застосування передбачених законом заходів з метою припинення дій, якими це право було порушено. Про важливість поняття «захист» для всієї правової системи держави свідчить той факт, що в Конституції України воно вжито 34 рази в різних комбінаціях.

Правова наука демонструє безліч підходів до розуміння категорії

«захист». Так, в Юридичній енциклопедії під захистом розуміють комплексну систему заходів, що вживаються для забезпечення вільної й належної реалізації суб'єктивних прав, включаючи судовий захист, законодавчі, економічні, організаційно-технічні та інші засоби й заходи, а також самозахист цивільних прав [3].

С. С. Алексєєв категорію «захист» розуміє як державно-примусову діяльність, спрямовану на здійснення «відновлювальних» завдань – відновлення порушеного права, забезпечення юридичного обов'язку [4].

Ю. Д. Притика вбачає в захисті юридичну діяльність, спрямовану на усунення перешкод на шляху здійснення суб'єктами своїх прав та припинення правопорушення, відновлення положення, що існувало до порушення [5].

І. В. Спасибо-Фатєєва розглядає захист як міру дозволеної поведінки правомочної особи, що виражена в можливості самостійно або за допомогою юрисдикційних органів застосувати до зобов'язаної особи заходи державно-примусового характеру з метою усунення перешкод у здійсненні суб'єктивного права або відновлення його в попередній стан чи покарання за порушення [6].

На думку О. Ф. Скакун захист – це відновлення порушеного правового статусу й притягнення порушників до юридичної відповідальності [7], а О. А. Беляневич пропонує розуміти захист як державно-примусову діяльність, спрямовану на відновлення порушеного права суб'єкта правовідносин та забезпечення виконання юридичного обов'язку зобов'язаною стороною [8].

В. К. Мамутов, досліджуючи питання захисту у сфері господарської діяльності, вбачає захист прав як чітке розмежування компетенції підприємств і вищих органів, їх відповідальність, заходи організаційного характеру (закріплення порядку оскарження неправомірних дій вищестоящих органів та ін.) [9].

Отже, ґрунтуючись на положеннях теоретичних методів дослідження, насамперед застосовуючи можливості наукового аналізу, можна зробити висновок, що категорія «захист» є складеним поняттям, структурними елементами якого виступають державно-примусова діяльність, юридична та

організаційно-практична діяльність у законодавчій та економічній сферах з використанням засобів судового захисту, досудового, альтернативного (позасудового) видів захисту і самозахисту суб'єктивних прав учасників правовідносин.

Застосовуючи метод абстрагування, а також з огляду на мету дослідження, проаналізуємо терміни «захист прав», «охорона прав» та «охоронюваний законом інтерес», які, завдяки загальному обсягу генеруючого поняття (захист), отримали широке застосування в господарському праві.

Науковцями висловлюється різне бачення категорії «захист прав». Так, на думку В. В. Лаптева, захист прав – це правовий інститут, що має певний ступінь самостійності, зумовлений особливим процесуальним порядком її здійснення, здатний забезпечити можливість відновлення суб'єктивних прав [10].

В. І. Тертишніков вважає, що захист прав – це діяльність уповноважених державою органів щодо запобігання правопорушенням або щодо відновлення порушених прав [11], за Д. Ю. Борисовим – це діяльність уповноважених державних і недержавних органів із відновлення порушених цивільних прав та інтересів, що охороняються законом, а також запобігання цивільним правопорушенням [12].

Окремі науковці розглядають захист як систему правових норм. Наприклад, Н. С. Малеїн переконаний, що правовий захист – це система правових норм, спрямованих на запобігання правопорушенням й усунення їх наслідків [13], а на думку М. Стоякіна, правовий захист включає в себе: видання норм, які встановлюють права та обов'язки, порядок їх здійснення та захисту і загрожують застосуванням санкцій; діяльність суб'єктів зі здійснення своїх прав і захисту суб'єктивних прав; попереджувальну діяльність державних і суспільних організацій і діяльність з реалізації правових санкцій [14].

Дещо інших позицій у підходах до розуміння поняття «захист прав» дотримується С. А. Кузьміна. Досліджуючи проблеми захисту прав суб'єктів господарювання від недобросовісної конкуренції, науковець підсумовує, що

захист як матеріально-процесуальний інститут є сукупністю норм, які визначають форми, терміни й способи відновлення порушених прав та інтересів, а також їх захист від порушень [15].

Дана точка зору засвідчує, що інститут захисту прав розглядається комплексно і трактується як агрегуюча (підсумкова) категорія, що виникає в результаті діяльності матеріальних і процесуальних чинників.

О. В. Бігняк переконує, що захист включає в себе елементи як матеріального, так і процесуального порядку, вони є взаємозв'язаними та доповнюють один одного, а акцент на діяльність (визначення тільки процесуально-правової сторони) звужує предмет дослідження даного явища [2].

Відправною точкою запровадження легітимних механізмів захисту прав і охоронюваних законом інтересів суб'єктів господарювання виступають порушення встановленого порядку провадження господарської діяльності.

У матеріально-правовому розумінні – це норми господарського права, що визначають форми, способи і терміни відновлення порушених прав та інтересів, захист їх від порушень у майбутньому.

У процесуально-правовому значенні – це діяльність, за допомогою якої досягається необхідний ефект щодо реалізації прав і обов'язків: відновлення можливості учасника відносин діяти в межах його правосуб'єктності; володіти, користуватися, розпоряджатися майном; вступати у відносини й реалізовувати права, що випливають із них, та ін. Зміст процесуальної сторони інституту захисту права складає правозастосовна діяльність, здійснювана у формах і способами, встановленими законом, з метою відновлення порушеного права та інтересу, впливу на правопорушника і запобігання правопорушенням у майбутньому. Діючи на підставі матеріальних норм права, суб'єкт самостійно або за допомогою компетентних органів встановлює власні права і відповідні їм обов'язки суб'єктів господарських відносин, які не визнають або порушують його права та законні інтереси [16].

В. Т. Нор, досліджуючи проблеми захисту майнових прав у кримінальному судочинстві, зазначає, що суть правового захисту порушеного

суб'єктивного права полягає в реалізації правозастосовними органами передбачених законом заходів державного примушення з метою усунення порушення і його наслідків. При такому баченні суті захисту порушеного суб'єктивного права, незалежно від характеру останнього, органічно поєднуються матеріально-правова сторона (заходи, способи захисту, встановлені за загальним правилом матеріальним законом) і процесуальна діяльність уповноважених органів з реалізації цих заходів, що й дає підставу характеризувати захист порушених майнових прав як матеріально-процесуальний інститут [17].

За своїм матеріально-правовим змістом захист включає в себе: по-перше, можливість уповноваженої особи використовувати дозволені законом засоби власного примусового впливу на правопорушника, захищати належне йому право власними діями фактичного порядку (самозахист цивільних прав); по-друге, можливість застосування безпосередньо самою уповноваженою особою юридичних заходів оперативного впливу на правопорушника; по-третє, можливість уповноваженої особи звернутися до компетентних державних чи громадських органів з вимогою спонукання особи до певної поведінки. Такої точки зору дотримується В. П. Грибанов при дослідженні механізмів здійснення та захисту майнових прав [18].

Захист суб'єктивного права в матеріальному сенсі – це фактичне відновлення порушеного права або законного інтересу або запобігання загрозі порушення. При цьому характер відновлення права може або відповідати моделі правовідносин, наприклад, при примушенні до виконання обов'язку в натурі, або відрізнятися від неї, наприклад, при відшкодуванні збитків.

Захист суб'єктивного права в процесуальному сенсі – це правомірна діяльність уповноважених суб'єктів (при добровільному задоволенні – зобов'язаних суб'єктів), у тому числі державних органів, щодо застосування способів захисту, здійснювана у випадку, коли є перешкоди в реалізації суб'єктивного права (порушено суб'єктивне право та/або) законний інтерес правовласника або створена загроза їх порушення), реалізована в певних

формах [19].

Поряд із поняттям «правовий захист» вживається й інше – «правова охорона». Обидві категорії викликають полеміку стосовно синонімічності термінів «захист» і «охорона», а отже мають місце різні наукові підходи до розуміння понять «правовий захист» і «правова охорона».

Перша група науковців, до якої входять Л. Д. Воєводін і М. В. Вітрук, дотримувались думки щодо тотожності вказаних понять, вважаючи «захист» «охороною» у вузькому розумінні. На думку М. В. Вітрука, поняття «охорона» та «захист» поєднані та пов'язані. Проте охорону прав він розглядає як діяльність, спрямовану на усунення перешкод у реалізації прав та обов'язків, боротьбу з невиконанням обов'язків і зловживанням правами, профілактику і попередження порушень прав та обов'язків, а захист пов'язує з невиконанням обов'язку або зловживанням правом, виникненням перешкод для їх здійснення чи існування суперечки про наявність самого права або обов'язку [20].

М. І. Матузов та Є. О. Гіда розмежовують терміни «охорона» і «захист». Охорона і захист прав та інтересів, на думку М. І. Матузова, – не одне й те ж, оскільки охороняються вони постійно, а захищаються тільки у випадку порушення. Захист – це лише момент охорони та одна з її форм [21]. Є. О. Гіда вважає, що охорона включає в себе заходи, які застосовуються до моменту порушення прав людини, а захист – після вчинення правопорушення [22].

Третя група науковців, серед яких К. Г. Булатов, А. С. Васильєв, В. А. Новосолов, О. О. Обущак, Б. Ю. Тихонов та інші, розглядають охорону як більш широке поняття в порівнянні з правовим захистом і називають захист її складовою.

На підставі аналізу поглядів науковців щодо правового навантаження категорій «захист прав» і «охорона прав» можна зробити висновок, що обидва поняття стосуються одного правового явища, яке змістовно нерівномірно наповнено діяльністю уповноважених державою органів на недопущення порушення чи відновлення порушеного права. Разом із тим при тлумаченні правового змісту цих понять необхідно враховувати їх обсяг, а саме те, що

«захист прав» входить до підпорядкування «охорона прав» через ширший обсяг останнього. Саме з цих причин видається некоректним урівноважувати за юридичним змістом ці дві емнісні правові категорії й ставити між ними знак рівності.

Наступна правова категорія, яка визначає стан суб'єкта господарювання стосовно рівня реалізації ним своїх прав і свобод, є поняття «охоронюваний законом інтерес». Про важливість цієї правової категорії свідчить той факт, що термін «інтерес» вживається в Конституції України 18 разів (статті 18, 32, 34, 35, 36, 39, 41, 44, 54, 79, 89, 104, 121, 127, 140), у Господарському кодексі – 144 рази, в Цивільному – 141 раз.

Необхідно зазначити, що, виокремлюючи національний інтерес (ст. 18), інтереси охорони громадського порядку і національної безпеки (статті 34, 35), соціально-економічні інтереси (ст. 36), Основний Закон держави не містить пряму вказівку щодо захисту інтересів суб'єктів господарської діяльності. У той же час аналіз ст. 41 Конституції України дає підстави екстраполювати її окремі положення на захист інтересів суб'єктів господарювання, оскільки базовим елементом у цьому випадку виступає впорядковане законом розпорядження власністю. Нормативно встановлено, що граничними рамками реалізації права власності окремими учасниками суспільних відносин є дотримання прав інших осіб, недопущення порушення їх свобод і гідності, а також інтересів суспільства. Тому можна стверджувати, що поняття «законні інтереси суб'єктів господарювання» повністю поглинається поняттям «інтереси суспільства» і входить до його обсягу. Тобто всі якісні й правові характеристики поняття «інтереси суспільства» можна застосувати до меншого за обсягом поняття «законні інтереси суб'єктів господарювання».

Як відзначає С. В. Лучина, суттю інтересу є бажання суб'єкта бути учасником суспільного відношення, що опосередковує вигідне оптимальне задоволення потреби, яке визначає загальні умови і засоби її задоволення. Інтерес виступає тією реальною причиною, яка спонукає суб'єктів вступати у взаємини, в тому числі й у правові відносини [23].

І. В. Прочанкіна пропонує розглядати інтерес як ціннісну позицію суб'єкта, виражену в усвідомленому мотиві поведінки [24].

Водночас І. Г. Смірнова розуміє під інтересом форму усвідомлення суб'єктом потреби в реалізації наданих законом процесуальних прав, відновленні правовими способами порушених прав, що не суперечать закону, а також розширенні сфери дії таких прав або збільшенні їх обсягу законодавчо закріпленими засобами і методами [25].

Висновки. Правовий захист (захист прав) є складною матеріально-процесуальною категорією, що логічно впливає з аналізу категорій «захист права», «охорона права» та «охоронюваний законом інтерес». Категорія «захист права» органічно поєднує в собі, з одного боку, завдання щодо виокремлення із загальної системи господарського правопорядку фактів порушення нормативно встановлених правил поведінки суб'єктів господарювання під час провадження господарської діяльності, з іншого – визначає нормативно врегульовану процедуру відновлення їх порушеного права, невизнаного, оспорюваного права чи охоронюваного законом інтересу.

Звідси, захист прав і охоронюваних законом інтересів суб'єктів господарювання – це легітимна, здійснювана відповідно до встановленої компетенції діяльність уповноважених органів держави і суду, спрямована на відновлення (визнання) порушених (оспорених) прав і законних інтересів суб'єктів господарювання, а також запобігання їх порушенням шляхом своєчасного й об'єктивного розгляду судами спорів даної категорії.

Список літератури:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Бігняк О. В. Захист корпоративних прав: співвідношення категорій «форми захисту», «способи захисту» та «засоби захисту» (Сучасні погляди та концепції). *Юридичний вісник*. 2013. № 2. С. 43–48.
3. Тихомирова Л. В., Тихомиров М. Ю. Юридическая энциклопедия / под ред. М. Ю. Тихомирова. Москва, 1997. С. 169.
4. Алексеев С. С. Общая теория права: в 2 т. Москва: Юрид. лит., 1981. Т. 1. 583 с.
5. Притика Ю. Д. Поняття і диференціація способів і захисту цивільних прав та інтересів. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2004. № 60–62. С. 16–19.
6. Спасибо-Фатеева И. В. Акционерные общества: корпоративные правоотношения.

Харьков: Право, 1998. 256 с.

7. Скакун О. Ф. Теория государства и права: учебник для вузов. Харьков: Консум, 2000. 704 с.

8. Беляневич О. А. Про форми захисту прав суб'єктів господарювання. *Українське комерційне право*. 2007. № 8. С. 62–70.

9. Мамутов В. К. Экономика и право: сб. науч. тр. Киев: Юринком Интер, 2003. 544 с.

10. Лаптев В. В. Защита хозяйственных прав и интересов. Москва: Наука, 1983. 288 с.

11. Тертышников В. И., Тертышников Р. В. Формы защиты и осуществления субъективных прав граждан, иностранных граждан, лиц без гражданства и юридических лиц: учеб. пособие. Харьков: Консум, 1999. 176 с.

12. Борисов Д. Ю., Гончаров А. И. Защита прав и законных интересов участников размещения заказа при проведении торгов для государственных нужд. *Закон*. 2008. № 11. С. 122–130.

13. Малейн Н. С. Гражданский закон и права личности в СССР. Москва: Юрид. лит., 1981. 216 с.

14. Стоякин Г. Н. Понятие защиты гражданских прав. *Проблемы гражданско-правовой ответственности и защиты гражданских прав*. Свердловск: Изд-во Свердл. юрид. ун-та, 1973. Вып. 27. С. 33–35.

15. Кузьмина С. А. Защита интересов субъектов хозяйствования от недобросовестной конкуренции: дис. ... канд. юрид. наук. Донецк, 2000. 194 с.

16. Кучеренко А. В. Конституційне право людини на підприємництво. *Вісник Дніпропетровського університету ім. Альфреда Нобеля. Серія «Юридичні науки»*. 2013. № 2 (5). С. 38–44.

17. Нор В. Т. Защита имущественных прав в уголовном судопроизводстве. Киев: Вища шк., Гол. изд-во, 1989. 273 с.

18. Грибанов В. П. Осуществление и защита гражданских прав. Москва: Статут, 2000. 411 с.

19. Болгова В. В. Формы защиты субъективного права: теоретические проблемы: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Уфа, 2000. 38 с.

20. Витрук Н. В. Правовой статус личности в СССР. Москва: Юрид. лит., 1985. 176 с.

21. Матузов Н. И. Правовая система и личность. Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1987. 293 с.

22. Гіда Є. О. Права людини (охорона і захист). *Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. Т. 2: Права людини у контексті поліцейської діяльності*. Київ: Ін Юре, 2005. 759 с.

23. Лучина С. В. Взаимодействие субъектов, обладающих тождественными материально-правовыми интересами в гражданском процессе: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Волгоград, 2001. 28 с.

24. Проханкина И. В. Согласование интересов участников корпоративных отношений как фактор повышения эффективности управления корпорацией: автореф. дис. ... канд. экон. наук. Москва, 2009. 23 с.

25. Смирнова И. Г. Интерес – понятие уголовно-процессуальное. *Государство и право*. 2008. № 8. С. 14–18.

References:

1. Konstytutsiia Ukrainy (1996). *Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 30, art. 141* [in Ukrainian].

2. Bihniak, O.V. (2013). *Zakhyst korporatyvnykh prav: spivvidnoshennia katehorij «formy zakhystu», «sposoby zakhystu» ta «zasoby zakhystu» (Suchasni pohliady ta kontseptsii. Yurydychnyŭ visnyk, 2, 43–48* [in Ukrainian].

3. Tykhomyrova, L.V., Tykhomyrova, M. Yu. (1997). *Yurydycheskaia entsyklopedyia*. M.Yu. Tykhomyrov (Ed.). Moscow, 169 [in Russian].

4. Alekseev, S.S. (1981). *Obschaia teoriya prava*. Moscow: Yuryd. lyt. (Vols. 1-2; Vol. 1) [in Russian].
5. Prytyka, Yu.D. (2004). Poniattia i dyferentsiatsiia sposobiv i zakhystu tsyvil'nykh prav ta interesiv. *Visnyk Kyivs'koho Natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*, 60–62, 16–19 [in Ukrainian].
6. Spasybo-Fateeva, Y.V. (1998). *Aktsyonernye obschestva: korporativnye pravootnosheniya*. Kharkov: Pravo [in Russian].
7. Skakun, O.F. (2000). *Teoriya hosudarstva y prava*. Kharkov: Konsum [in Russian].
8. Belianevych, O.A. (2007). Pro formy zakhystu prav sub'ektiv hospodariuvannia. *Ukrains'ke komertsijne pravo*, 8, 62–70 [in Ukrainian].
9. Mamutov, V.K. (2003). *Ekonomyka y pravo*. Kyev: Yuryнком Ynter [in Russian].
10. Laptev, V.V. (1983). *Zaschyta khozaijstvennykh prav y ynteresov*. Moscow: Nauka [in Russian].
11. Tertyshnykov, V.Y., Tertyshnykov, R.V. (1999). *Formy zaschyty y osuschestvleniya sub'ektyvnykh prav hrazhdan, ynostrannykh hrazhdan, lyts bez hrazhdanstva y iurydycheskykh lyts*. Kharkov: Konsum [in Russian].
12. Borysov, D.Yu., Honcharov, A.Y. (2008). *Zaschyta prav y zakonnykh ynteresov uchastnykov razmescheniya zakaza pry provedenyy torhov dlia hosudarstvennykh nuzhd*. *Zakon*, 11, 122–130 [in Russian].
13. Maleyn, N.S. (1981). *Hrazhdanskyj zakon y prava lychnosti v SSSR*. Moscow: Yuryd. Lyt. [in Russian].
14. Stoiakyn, H.N. (1973). *Poniatye zaschyty hrazhdanskykh prav*. *Problemy hrazhdansko-pravovoj otvetstvennosti y zaschyty hrazhdanskykh prav*. Sverdlovsk: Yzd-vo Sverdl. iuryd. un-ta, issue 27, 33–35 [in Russian].
15. Kuz'myna, S.A. (2000). *Zaschyta ynteresov sub'ektov khozaijstvovaniya ot nedobrosovestnoj konkurentsyy*. *Candidate's thesis*. Donetsk [in Russian].
16. Kucherenko, A.V. (2013). *Konstytutsijne pravo liudyny na pidpriemnytstvo*. *Visnyk Dnipropetrovs'koho universytetu im. Al'freda Nobelia: Serii «Yurydychni nauky»*, 2 (5), 38–44 [in Ukrainian].
17. Nor, V.T. (1989). *Zaschyta ymuschestvennykh prav v uholovnom sudoproizvodstve*. Kyev: Vyscha shkola, Hol. yzd-vo [in Russian].
18. Hrybanov, V.P. (2000). *Osuschestvlenye y zaschyta hrazhdanskykh prav*. Moscow: Statut [in Russian].
19. Bolhova, V.V. (2000). *Formy zaschyty sub'ektyvnoho prava: Teoretycheskye problemy*. *Extended abstract of candidate's thesis*. Ufa [in Russian].
20. Vytruk, N.V. (1985). *Pravovoj status lychnosti v SSSR*. Moscow: Yuryd. Lyt. [in Russian].
21. Matuzov, N.Y. (1987). *Pravovaia sistema y lychnost'*. Saratov: Yzd-vo Saratov. un-ta [in Russian].
22. Hida, Ye.O. (2005). *Prava liudyny (okhorona i zakhyst)*. *Mizhnarodna politsejs'ka entsyklopediia*. (Vols. 1-10; Vol. 2: Prava liudyny u konteksti politsejs'koi diial'nosti). Kyiv: In Yure [in Ukrainian].
23. Luchyna, S.V. (2001). *Vzaymodejstvye sub'ektov, obladaiuschykh tozhdestvennymy materyal'no-pravovymy ynteresamy v hrazhdanskom protsesse*. *Extended abstract of candidate's thesis*. Volhohrad [in Russian].
24. Prochankyna, Y.V. (2009). *Sohlasovanye ynteresov uchastnykov korporativnykh otnoshenij kak faktor povysheniya zffektyvnosti upravleniya korporatsyey*. *Extended abstract of candidate's thesis*. Moscow [in Russian].
25. Smyrnova, Y.H. (2008). *Ynteres – poniatye uholovno-protsestial'noe*. *Hosudarstvo y pravo*, 8, 14-18 [in Russian].

Григорчук М. В. Защита прав и охраняемых законом интересов субъектов

хозяйствования: материальный и процессуальный аспект.

Проанализирована правовая природа категории «защита прав и охраняемых законом интересов субъектов хозяйствования». Обоснована материально-процессуальная природа данного правового института и представлено авторское определение этого понятия.

Ключевые слова: субъект хозяйствования; хозяйственное право; хозяйственный процесс; защита прав и охраняемых интересов субъектов хозяйствования; охрана прав; охраняемый законом интерес.

Hryhorchuk M. V. Protection of rights and lawful interests of business entities: material and procedural aspect.

Analyzed the legal nature of the category of «protection of the rights and lawful interests of business entities». It substantiates the material and procedural nature of this legal institution and presents the author's definition of the term.

Keywords: business entity; economic law; business process; protection of rights and interests of business entities; protection of the rights; legally protected interest.

Надійшла до редколегії 28.02.2017 р.

